AK Have Your Say

Fakaakeake Afā mo e Fakaakeake-vave

Palani Fakaakeake Tāmaki Makaurau

Kuo faka'ilonga'i 'aki he 2023 'a e ngaahi matangitāmaki hokohoko 'one uesia ai 'a Tāmaki Makaurau / 'Aokalani, fakataha mo e lekooti fo'ou kuo a'u ki ai e lahi 'o e ngaahi 'uho'uha, holo e fonua mo e matangi lalahi 'o fakatatau ki hono fakafehoanaki mo e lekooti 'o e kuohili. Lauiafe 'a e kakai kuo nau fiema'u tokoni 'i he lolotonga mo e hili 'a e ngaahi tāfea, pea 'oku 'iai 'a e ngaahi maumau taimi-lōloa foki ki he ngaahi 'api lahi, pisinisi mo e komiunitī.

'Oku mau fakalakalaka'i 'a e Palani Fakaakeake Tāmaki Makaurau ke tokoni'i kitautolu ketau matatali'aki e ngaahi pole faingata'a 'oku tau fehangahangai mo ia. 'Oku fokotu'utu'u 'o makatu'unga he ngaahi tefito'i taumu'a-ola 'e fa, 'oku mau ui ko e whenu (tu'oni):

Komiunitī mo e fakaakeake fakasōsiale
Ngaahi komuinitī kuo uesia ke nau fekaukau'aki mo fakaakeake-vave.

Kautaha mo e kaumai Māori
Mana fonua mo e Māori ke nau kautaha longomo'ui mo kaumai 'i he fakaakeake 'o 'Aokalani.

Fakaakeake faka'ekonōmika
Ngāue matauhi faka'ekonōmika ke toe fokotu'u ke fakaivia 'a e vahevahetaau mo e tu'umālie faka'ekonōmika.

Fakanatula mo langa e 'ātakai
Monomono mo toe fokotu'u fale, ngaahi fa'unga, ngaahi naunau, mo e ngaahi ngāue 'oku toe fakaakeake-vave ange, mo hotau 'ātakai fakanatula 'oku toe fakatupufo'ou.

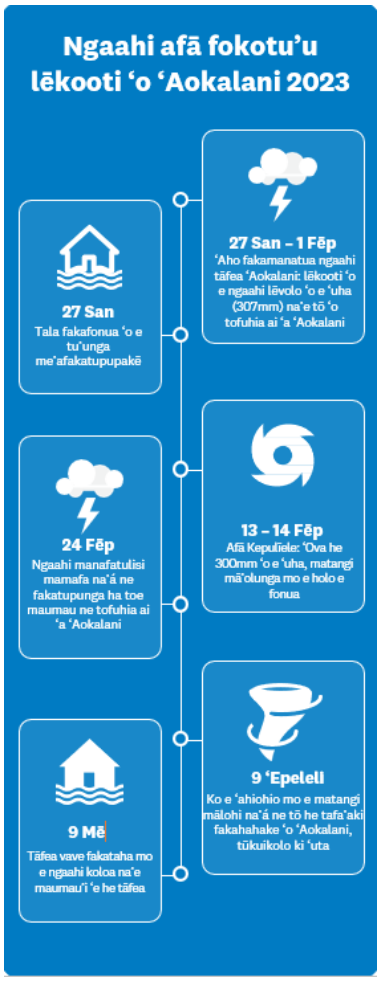

Ko hano tokoni'i ke fakalakalaka 'a e palani ko 'eni, 'oku mau fiema'u ke fanongo meiate koe pe na'e angafēfē **hono uesia koe 'e he ngaahi afā**, hili si'i pē 'a e hoko 'a e ngaahi me'á ni, pea mei he taimi ko ia, 'o a'umai ki he lolotongá ni. 'Oku mau fiema'u ke mau mahino'i ko e hā 'a e me'a na'e 'aonga kiate koe, ko e hā 'a e me'a

mahu'inga ki ho'o fakaakeake, mo e fakaakeake 'a ho'o komiunitī, mo e founga 'okú ke fakakaukau 'e lava ai 'e Tāmaki Makaurau / 'Okalani ke toe mateuteuange ki he ngaahi me'a peheni 'e hoko 'i he kaha'u.

Ngaohi Fakatafe'anga ma'ae Vai

'Oku 'ikai ke tau lava 'o ta'ofi 'a e 'uha, ka 'oku tau lava 'o fai ha ngaahi liliu ki hotau ngaahi tukuikolo, ke ngaohi ha fakatafe'anga ma'ae vai ke malu ai 'ene tafe.

'Oku mau fokotu'u ai ha ngaahi ngāuefo'ou 'e hiva, ke lava 'o tokoni ki hono tokangaekina ha ngaahi fakatu'utāmaki 'e ala hoko koe'uhi ko ha tāfea 'i Tāmaki Makaurau / 'Okalani, mo ha fakamole 'oku fakafuofua ki he $1.65 piliona*. 'E hanga 'e he ngaahi ngāuefo'ou ko 'eni 'o fakanāunau 'a e tokotaha kotoa pē 'aki e ngaahi fakamatala 'oku nau fiema'u ke tokangaekina 'enau ngaahi fakatu'utāmaki fakataautaha pea mo fakamu'omu'a 'a hono tokoni'i 'o e ngaahi komiunitī 'oku tu'u fakatu'utāmaki ange.

Ngaahi ngāuefo'ou ki he Ngaohi Fakatafe'anga ma'ae Vai
1. **Fakatupulekina hono matauhi:** Tauhi 'o e netiuēka vaiafā ke mateuteu ki hono tokanga'i e ngaahi tāfea 'oku ma'ulalo hono levolo.
2. **Mataotao 'i he Tāfea:** Fakapa'anga e ngaahi palani mo e me'angāue fakamōtolo ke mahino'i 'a e ngaahi pēteni 'o e tāfea mo hono sivisivi'i e ngaahi fakatu'utāmaki ki he kaha'u.
3. **Tataki 'e he Komiunitī e fakaakeake-vave mei he tāfea:** Fakapapau'i 'oku tau 'ilo kotoa 'a e me'a ke tau fakahoko kimu'a, lolotonga, mo e hili 'o e tāfea, pea tau longomo'ui foki 'i hono tokangaekina 'etau ngaahi fakatu'utāmaki fakataautaha.
4. **Fakafo'ou e vaitafe:** Fakafo'ou 'a e ngaahi vaitafe 'oku lahi ai 'a e fakatu'utāmaki, ke toe fakaakeake-vave ange mei he tāfea.
5. **Ngaahi nofo'anga ki 'uta:** Fakalakalaka'i ha ngaahi solova'anga ki hono tokangaekina e tāfea ma'ae ngaahi komiunitī ki 'uta, marae mo e papakāinga.
6. **Hiki'ihake tu'unga 'o e Kaliveti mo e halafakakavakava:** Fakalelei'i e tu'unga ivimalava mo e fakaakeake-vave 'o e ngaahi kaliveti mo e halafakakavakava.
7. **Ngaahi netiuēka lanupulū-lanumata:** Fa'u ha ngaahi halangavai fo'ou (lanupulū) mo e paaka (lanumata) ke pukepuke mo fakafou ai e vaiafā 'i he ngaahi 'ēlia kuo faka'ilonga'i 'enau mātu'aki fakatu'utāmaki ki he tāfea, ngaahi solova'anga 'ata'atafia vaiafā, mo e ngaahi lelei 'e ma'u 'e he ngaahi komiunitī fakalukufua.
8. **Tokangaekina 'o e halanga fakatafe 'i he fungafonua:** Tauhi e ngaahi halanga fakatafe taautaha ke 'ata'atā mei he ngaahi me'a 'e poloka ai.
9. **Ngaahi koloa 'oku mā'olunga hono fakatu'utāmaki:** Ngāue fakataha mo e kau ma'ukoloa ke fakalakalaka'i e ngaahi solova'anga, tautefito kiate kinautolu 'oku nofo he ngaahi nofo'anga 'oku tu'ulaveangofua ki he tāfea 'oku lahi hono fakatu'utāmaki.

Ngaahi Netiuēka Lanupulū-Lanumata

Ko e kau mataotao fakatekinikale 'oku nau sivisivi'i 'a e ivimalava ki he ngaahi founga lanupulū-lanumata 'i:

- Harania Creek – Māngere
- Kumeū River – Kumeū
- Opanuku Stream – Henderson
- Opoututeka / Coxs Creek – Grey Lynn
- Porters Stream – Glen Eden
- Sandringham, Epsom, Mt Eden
- Te Ararata Creek – Māngere
- Te Auaunga Stream – Mt Roskill
- Waimoko Stream – Swanson
- Wairau Creek – Wairau Valley
- Whangapouri Creek – Pukekohe
- Whau Stream – Blockhouse Bay/ Lynfield

*Ko e fakamole fakakātoa 'o e $1.65 piliona 'oku fa'u'aki 'o fakafuofua ko e $700 miliona ki he ngaahi kelekele 'oku pule'i fakataautaha, $550 miliona 'o e sino'i pa'anga tefito ki hono fakalelei'i 'o e ngaahi kautaha 'oku mau fengāue'aki, mo e $400 miliona 'o e fakamole ki he fakalele ngāue ki hono fakalelei'i 'a e ngaahi lēvolo kehekehe 'oku fai ki ai e ngāue.

Ngaahi fili fakapa'anga

Ko e fakaakeake afā mo e fakaakeake-vave 'e fakapa'anga 'e he pule'anga mo e Kōsilio **'Okalani.** Ko e fevahevahe'aki hono totongi e fakamole 'oku kei fai e alea ki ai, pea ko ia ai, ko e lahi 'o e fakapa'anga 'o e kōsilio 'oku te'eki 'ilo'i. Ko e Ngaohi Fakatafe'anga ma'ae Vai 'oku vahea ki ai e fakamole ko e $1.65 piliona. 'E kei 'i ai pē 'a e ngaahi fakamole kehe ki he fakaakeake mo e fakaakeake-vave 'oku kei fai 'a e ngāue **ki ai** (eg. felāve'i mo e holo 'a e fonua).

Ki hono fua 'o e fevahevahe'aki 'a e fakamole ki he Ngaohi Fakatafe'anga ma'ae Vai, 'oku mau mafai ke fili ke fokotu'u ha tāketi mata'ifika fakapa'anga ki ai. Ko e mata'ifika fakapa'anga ko 'eni, 'e ala ngāue'aki ki he kotoa e vahenga ('i he founga tatau 'o e mata'ifika fakapa'anga fakalukufua 'oku ngāue'aki) pe ko hano toe vahevahe ki ha ngaahi lēvolo, koe'uhi ke fakalahi e totongi 'a e kakai kapau 'oku 'i ai ha fakapa'anga mahu'inga 'e fakahoko 'i honau ngaahi feitu'u.

Kapau 'e fakapa'anga tokotaha pē 'e he kōsilio 'a e ngaahi solova'anga ki hono tokangaekina 'o e tāfea, 'e lava ke ngāue'aki 'a e totongi ko 'eni ki he tāketi mata'ifika fakapa'anga fakalukufua 'e hikihake 'aki ha pēseti **'e valu ki he 'avalisi 'o e koloa fakafeitu'u, 'a ia ko e toe tānaki 'eni ki he ngaahi hikihikihake fakapa'anga 'oku 'osi fai hano fakafuofua'i ki he ta'u hokomai**. Ko e uesia mahu'inga 'eni kiate kinautolu te nau totongi, pea ko ia 'oku fiema'u ke tau siofi fakalelei 'a e ngaahi fili fakapa'anga ki he fakalakalaka 'o e ngāue kimu'a. Te tau vakai ki he pule'anga ke tau kaungā-fakapa'anga e ngāue koe'uhi ke fakasi'isi'i e uesia 'e hilifaki kiate kinautolu te tau totongi.

Te mau fealea'aki mo e kakai 'Aokalani 'i he ngaahi fili fakapa'anga, kimu'a ia pea toki fakahoko ha ngaahi faitu'utu'uni.

Ka 'i he lolotongá ni, 'oku mau fie'ilo pe ko e hā ho'o fakakaukau, pe 'oku mau ma'u 'a e ngaahi ngāue **tonu, pe 'oku 'i ai ha me'akehe 'okú ke fakakaukau 'oku totonu ke mau fakahoko ko e konga 'o e ngāue ki he Ngaohi Fakatafe'anga ma'ae Vai.** Te mau ngāue**'aki ho'o ngaahi fakakaukau 'e vahevahe mai ke tokoni ki hono 'aofangatuku 'o e ngaahi polokalama kuo fokotu'utu'u.**

'Ahia e www.akhaveyoursay.nz/stormrecovery ke fakafonu 'a e foomu talifakakaukau 'i he ope.

Fiema'u tokoni?

'Ahia e: akhaveyoursay.nz/stormrecovery

Faka'eke'eke: stormrecoveryconsultation@aucklandcouncil.govt.nz

Telefoni: 09 301 0101

Faitohi: Auckland Council, Private Bag 92300
Victoria Street West, Auckland 1142 | DX CX 10029